

DARINKO MUNIĆ, *Jedno stoljeće Kulturno-prosvjetnoga društva Istarska vila Kastav*

Grad Kastav – Posebna izdanja *Zbornika Kastavštine*, knj. 5,
Kastav, 2001., 80 str.

Ova, peta po redu, knjiga Posebnih izdanja *Zbornika Kastavštine* posvećena je Kulturno-prosvjetnom društvu *Istarska vila*, koje je u 19. i 20. stoljeću podučavalo narod o potrebi govora domaćim jezikom šireći na taj način prosvjetiteljske i domoljubne ideje toga doba. Autor knjige, mr. sc. Darinko Munić, dugogodišnji djelatnik Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Rijeci, vrijedan je i danas temeljit proučavatelj prošlosti sjevernojadranskog područja, kvarnerskih srednjovjekovnih općina, a posebice Kastavštine, o kojoj je napisao svoje najpoznatije djelo (1. izdanje iz 1986.) te niz mnogih drugih priloga.

Knjiga je objelodanjena u spomen na djelovanje *Čitalnice* i *Istarske vile*, a u njoj su zabilježena ne samo imena osnivača, nego i ideje i poruke koje su oni ostavili u naslijeđe: kako voljeti svoj zavičaj, svoj domaći jezik, kako poticati i širiti kulturu kroz pjesmu, scenski izraz ili glazbu. Valja naglasiti da članovi društva danas to čine u mnogo lakšim uvjetima od svojih predaka, i to ne samo u Kastavštini i u Primorsko-goranskoj županiji, nego i diljem Hrvatske, pa čak i izvan nje. Odnosi se to na rad članova muške i ženske klape *Kastav*, članove *Kastafskega pučkoga teatra*, mješoviti zbor KPD-a *Istarska vila*, a nezaobilazan je i projekt *Zbornik Kastavštine*, koji – pod vodstvom mr. sc. Darinka Munića – izlazi od 1978. Tu su i programi *Kastafskega kulturnega leta*, izdavačka djelatnost *Matice hrvatske Kastav* i galerija *Vincent*, u kojoj svoja djela izlažu razni umjetnici.

Glavninu knjige čini poglavlje koje nosi naslov *Jedno stoljeće Istarske vile* (str. 9-46). Autor navodi da je *Pjevačko i tamburaško društvo Istarska vila* utemeljeno na osnivačkoj skupštini koju je u lipnju 1901. sazvao Privremeni odbor Društva. Za predsjednika je izabran Kazimir Jelušić, tadašnji općinski glavar u Kastvu. Valja spomenuti da je u Kastavštini i prije toga postojala široka tradicija društvenog života, koja se, između ostaloga, ogledala i u skupnom zajedničkom muziciranju i raznim drugim umjetničkim djelatnostima. Prvi zapisani podatak o kastavskim glazbenicima u svojoj knjizi *Kastav grad i općina* (1889.) donosi Matko Laginja, koji spominje da su *kastavski muzikaši* obilazili istarske gradove, a dočekivalo ih se s veseljem i radošću.

Glazbeni i zabavni život u Kastvu značajno je napredovao osnutkom *Čitalnice* koncem prosinca 1866. Bila je to prva hrvatska čitaonica u Istri, nakon koje je osnovan niz drugih, koje su širile snagu pisane riječi preko knjige i glasila, razvijale političku svijest u duhu narodnog preporoda te pučkim zabavama promicale kulturne vrijednosti hrvatskog naroda. Zabave su se održavale nekoliko puta godišnje, a obvezno za poklade. Program se sve više širio, a izvodile su se razne domoljubne pjesme. Posebnu je ulogu imao predsjednik *Čitalnice* Matko Laginja. Čitaonica je 1880. preimenovana u *Hrvatsku čitaonicu*, a iste je godine izveden i prvi igrokaz.

Iz imena pisaca stihova i skladatelja vidi se da je kastavska čitaonica imala široko razvijene veze s čitavim područjem Istre i susjedne Kranjske (posebice s mjestima: Jelšane, Ilirska Bistrica, Rijeka, Sušak, Trsat, Sv. Matej (Viškovo), Rukavac, Rubeši, Veprinac, Volosko, Opatija, Lindar i dr.).

Kastavski su pjevači u kolovozu 1901. nastupili na otvorenju *Hrvatske čitaonice* u Mošćenicama. Broj članova Društva neprestano se povećavao, a sve su mu više pristupali i mladi. Godine 1909. osnovan je *Odjel hrvatskog Sokola pri Istarskoj vili*, koji je nakon Prvog svjetskog rata prerastao u *Sokolsko društvo Kastav*, a ono je 1921. objedinilo rad *Istarske vile*, *Čitaonice* i *Sokola*.

Na 10. godišnjicu postojanja *Istarske vile* Društvo je naručilo izradu zastave. Posljednje izvješće o radu napisano je početkom 1914., a onda je rat prekinuo društvenu i kulturnu djelatnost u Kastvu.

O *Sokolskom društvu Kastav* sačuvalo se vrlo malo izvornih podataka. Prema ranijim kazivanjima nekih članova društva, njegova je djelatnost trajala do 1941., do kada su uspješno radile dramska sekcija, vježbači i čitaonica, a povremeno i pjevački zbor.

Nakon Drugog svjetskog rata kulturno-prosvjetna je djelatnost obnovljena, pa je 1949. osnovano društvo koje je djelovalo pod imenom *Dom kulture*. Godine 1956. svečano je proslavljena 90. obljetnica osnutka kastavske *Čitalnice*, izvorišta kulturno-prosvjetne djelatnosti Kastavštine, Hrvatskog primorja i kvarnerskih otoka. Još svečanije bilo je 1966., na proslavi *Stote obljetnice osnutka prve hrvatske čitaonice u Istri u Kastvu*. Brojne su aktivnosti nastavljene sve do 90-ih godina 20. stoljeća, kada je stvaranje nove i samostalne Republike Hrvatske dalo dodatni poticaj za rad *Društva*. Od 1992. ono nosi naziv *KPD Istarska vila Kastav*. Njegovu djelatnost moguće je pratiti kroz dvije tradicionalne sekcije: *Združene zborove Kastavštine* i *Pučki teatar*, ali i kroz djelatnost *Muške klape Kastav* i *Ženske klape Kastav*. U Društvu je 1992. s radom započela i *Galerija Vincent*, u kojoj se svake godine održi nekoliko izložaba renomiranih autora i povijesno-dokumentarne građe vezane za značajne obljetnice iz prošlosti Kastva i Kastavštine.

Monografija završava popisom članova *KPD Istarska vila Kastav* 2001. godine, nakon čega slijedi uobičajeni popis izvora i literature te mnogobrojni slikovni prilozi.

Knjiga mr. sc. Darinka Munića – sastavljena kao svojevrsna spomenica – predstavlja kronološko izvješće o jednom stoljeću djelatnosti jednog poznatog i cijenjenog društva na području sjevernog Jadrana. Lijepo uobličena i bogata raznovrsnim podacima, ona predstavlja primjer kvalitetne obrade interesantne istraživačke teme, a svakako i značajan doprinos i inače bogatoj kastavskoj prošlosti.

Slaven Bertoša